

Kuhmoisen keskustan osayleiskaava Maisemaselvitys

RAMBOLL

20.12.2024

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	3
2. MAISEMARAKENNE	4
3. MAISEMAN KEHITYS	5
4. MAISEMAN ARVOT JA OMINAISUUDET	8
5. RAKENNETTU YMPÄRISTÖ	11
6. MAISEMAN HERKKYYS MUUTOKSILLE JA SUOSITUKSET TÄYDENNYSRAKENTAMISELLE	18
LÄHTEET	20

1. Johdanto

Kuhmoisten keskustaan ollaan laatimassa osayleiskaavaa. Tämän maisemaselvityksen tarkoituksena on selvittää Kuhmoisten keskusta-alueen maisemalliset arvot ja tarjota suosituksia kavasuunnittelulle sekä kaavamerkintöjen ja määräysten laadinnalle.

Maisemaselvityksessä kuvataan tiiviisti maiseman ja maankäytön muutos 1700-luvulta nykypäivään saakka. Työssä on kiinnitetty huomiota viljelymaiden, niittymaiden ja rakennuskannan sijoittumiseen ja tiestön linjoihin, näiden keskinäisiin suhteisiin ja niissä tapahtuneisiin muutoksiin. Analyysia tehdessä on hyödynnetty ja vertailtu digitaalisessa muodossa saatavilla olevia vanhoja karttoja.

Maisemarakenne on havainnollistettu esittämällä maiseman perusrunko eli maaston, kallio- ja

maaperän määrittämä selänteiden ja laaksojen muoto. Maisemarakenteen lisäksi esitetään maiseman solmukohtat, jotka ovat useiden voimakkaiden maisematekijöiden leikkauspisteitä tai kohtauspaikkoja.

Maiseman arvot ja ominaispiirteet on määritelty sanallisesti sekä karttaesityksin. Maiseman arvoja koskevassa osiossa selvitetään myös alueelle vaikuttavat valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaat maisema-alueet.

Työn on toteuttanut Ramboll Finland Oy, jossa työn on toteuttanut nuorempi suunnittelija, Hortonomi Tiina Karttunen ja työtä on ohjannut maisema-arkkitehti Anni-Maija Fincke.

2. Maisemarakenne

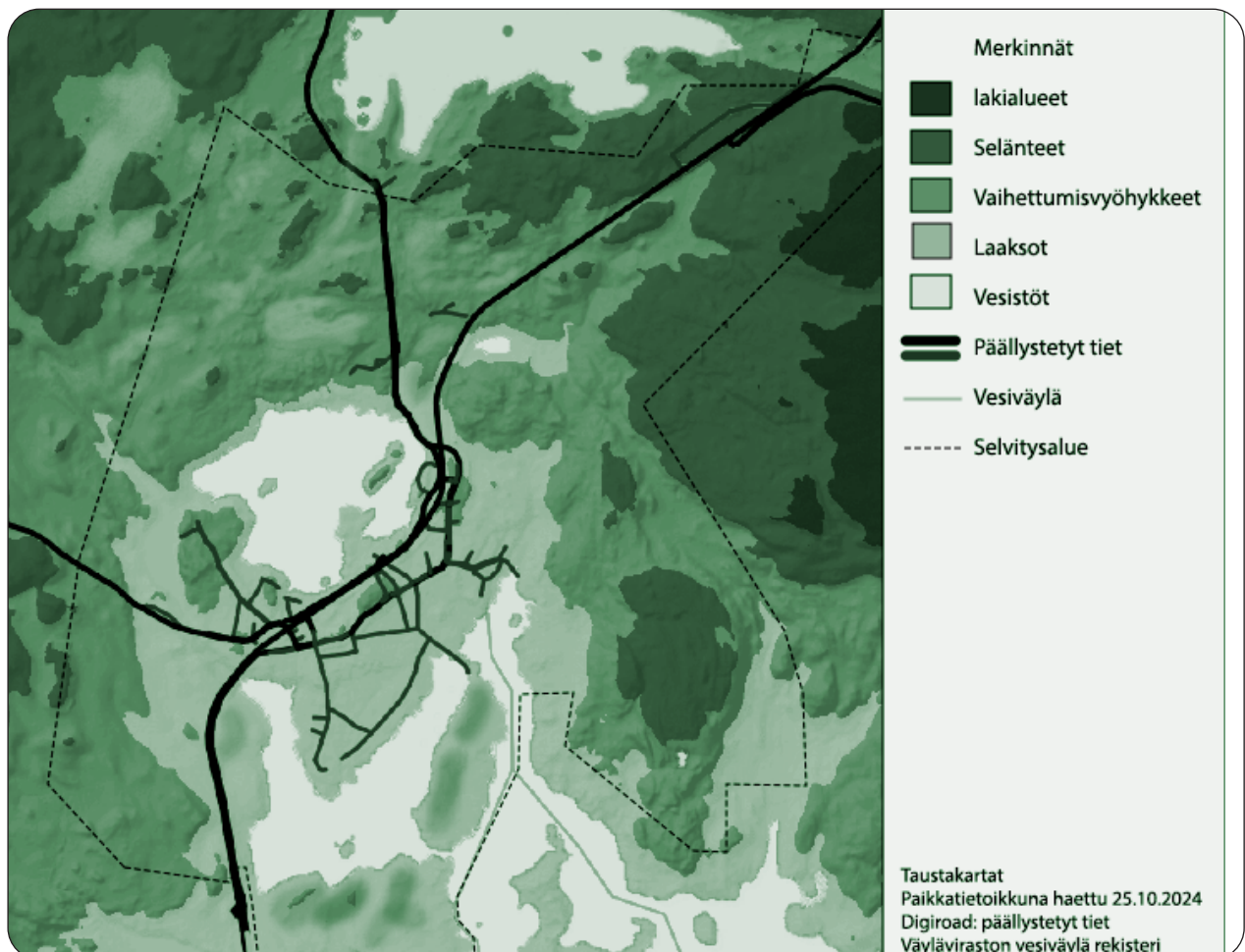
Kuhmoisten omaleimainen maisemarakenne syntyy korkeuserojen vaihtelusta. Alue on kumpuilevaa ja mäkistä maastoa. Idässä sijaitsevat korkeimmat kallioselänteet ja alavimmat laaksot järvien ympärillä. Keskellä selvitysalueetta pohjois-eteläsuunassa sijaitsee harju, joka ei kuitenkaan korkeuseroiltaan erotu selkeästi maastossa. Asutus on sijoittunut vesistön ja laaksojen reunoille ympäristöään korkeammille kohdille, pääosin kantavalle moreenimaalle. Pellot on raivattu viljelyyn soveltuville alaville savimaille. Vanhin tieverkko seuraa osittain harjumuodostumaa. Selänteiden lakialueet ja laaksojen pohjat ovat perinteisesti jätetty rakentamatta.

Alueelle sijoittuu useita kalliojyrkänteitä, joista korkeimmat ovat yli 10 metriä. Monet kalliojyrkänteet kuuluvat metsätalouden piiriin ja niiden ympärillä kasvaa tiheää taimikkoa. Jyrkänteitä on Voikanniemessä perinnebiotoopin keskellä, Papinsaareissa ja Mustanportinmäellä.

Selvitysalueen maiseman siluetit rajautuvat korkeimpien kalliorinteiden havumetsien eheisiin latvuslinjoihin.

Tyypillisesti asuinalueiden välissä kulkee tie ja rakennukset sijoittuvat selänteisiin ja laaksoihin. Vaihtumisvyöhykkeillä on puustoa ja kasvillisuutta. Selvitysalueella sijaitsee vähäpuustoisia saraneva tyyppin suolaikkuja. Suot olisi hyvä säilyttää ojittamattomina ja niiden ympärille on hyvä jättää suoja-alue.

Päijänne on selvitysalueen merkittävin vesistö. Päijänteen kainaloksikin tituleerattu Kuhmoinen on jo keskiajalta ollut tärkeä erän- ja kaupankäynnin solmukohta. Päijänteen rannat ovat kallioisia ja metsäisiä, mikä luo maisemaan jylhiä ja vaikuttavia näkymiä. Rannat ovat yleensä loivia. Katselupaikan mukaan näkymiä avautuu järvimaisemiin, metsäisiin mäkimaisemiin, kulttuuriympäristöön sekä saarimaisemiin. Selvitysalueella on yksi suuri järvi, Ala-Karkjärvi. Muita pienempiä vesistöjä ovat Mällykäinen, Karijärvi, Asilammi ja Hukkkionlammi. Selvitysalueen ulkopuolella sijaitsee Ylä-Karkjärvi. Virkistytymiseen loivia rantoja tarjoavat Kirkonkylän uimala ja Kalholanniemen uimaranta.

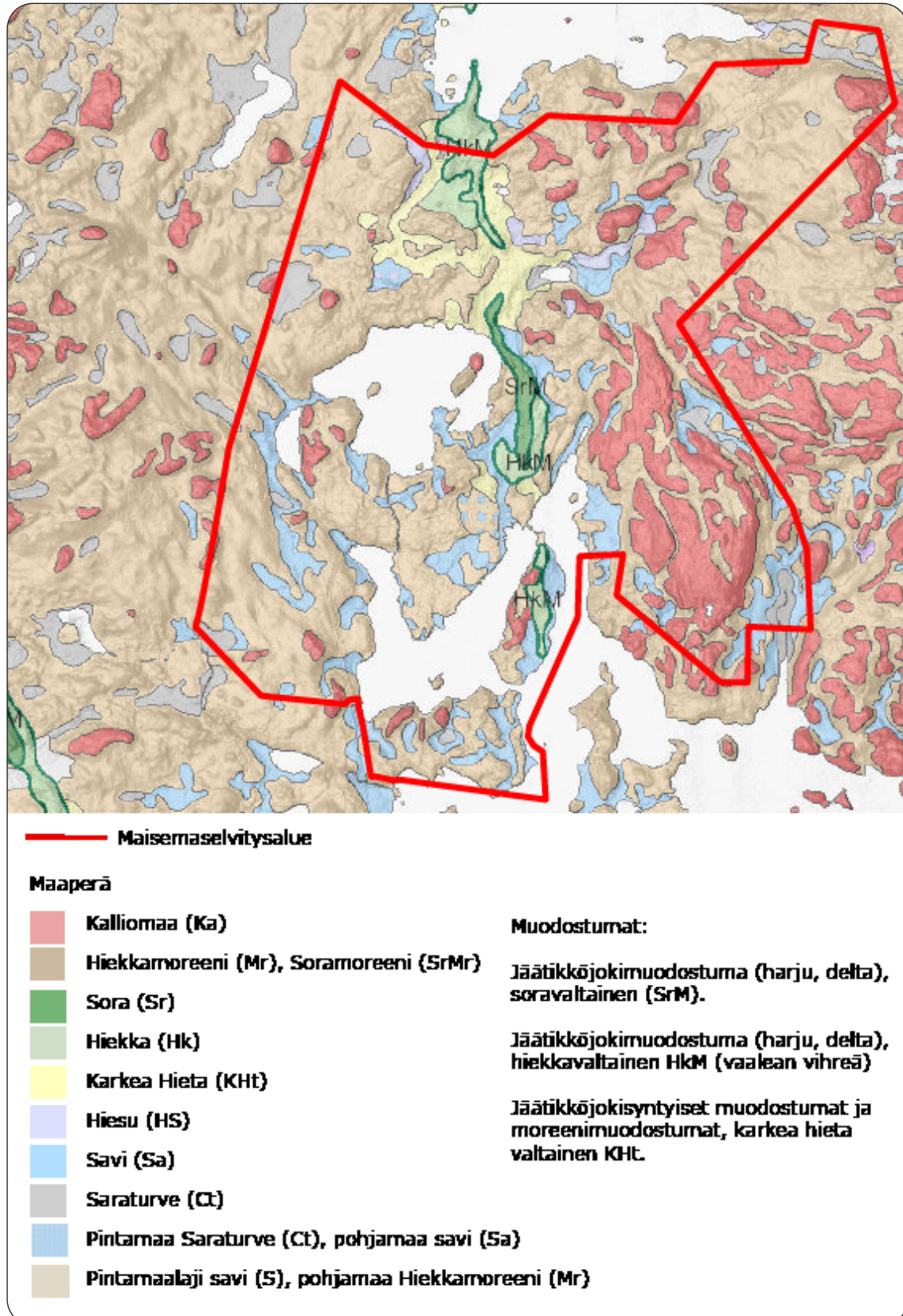

Kuhmoisten keskusta-alueen ympäristön maisemarakenne.

MAAPERÄ

Kuhmoisten topografia luo maisemaan omintakeisen ilmeen. Selvitysalueella on useita mäkiä ja harjuja, jotka luovat merkittäviä korkeuseroja. Selvitysalueella Päijänne on 78,9 merenpinnan yläpuolella, korkeimmat kohdat nousevat n. 160 merenpinnan yläpuolelle, kun taas alavammat alueet sijaitsevat kumpujen välissä.

Kuhmoisten maaperä on monipuolinen ja vaihtelee alueittain. Yleisimpiä maaperätyppejä ovat moreeni, kalliomaa, hiekka ja savi. Moreenimaat ovat erityisen yleisiä selänteillä, joissa ne muodostavat karkeita ja kivisiä maaperäkerroksia. Hiekka- ja savimaat sekä soistumat ja suot puolestaan löytyvät pirstaleisesti alavammilta alueilta ja jokilaaksoista, jonne perinteiset viljelymaisemat sijoittuvat.

Kuhmoisten keskusta-alueen maaperä. (Pohjakartta, GTK Maanakamara)

3. Maiseman kehitys

Kuhmoisten alueen pitäjänkartan avulla tarkasteltiin aikaisempien vuosisatojen maankäyttöä ja rakennetta. Pitäjänkartan pohjana on 1700-luvun maanmittauskartta. Täydennyksiä kartta-aineistoon on tehty vuosina 1749-1917.

Pitäjänkarttojen tuotannossa noudatettiin vuoden 1825 piirustus- ja väritysohjeita, jolloin kartat esittivät yleisellä tasolla maanomistusoloja maaston peruspiirteitä. Täydennysmittausten osalta painoarvo oli olennaisten piirteiden kuten asutuksen, viljelyalueiden, metsien, rajojen, vesistöjen ja liikenneväylien dokumentoinnissa. Topografista tietoa ei tuohon aikaan vielä merkitty karttoihin.

Pitäjänkartalta haivataan Kuhmoisten kirkonmäen rakentuminen Padasjoen ja Jämsän välisen tien varrelle. Kuhmoisten keskusta alkoi rakentua 1800-luvulla, ja teiden kehityksellä on ollut keskeinen osa alueen infrastruktuuriin ja yhteyksiin. Vanha toritie on pitäjänkartalla nykyisen linjauksen mukainen.

1900-luvulla kylään alkoi muodostua enemmän asutusta ja pelloja, mikä näkyy selvästi, kun vertaa pitäjänkarttaa vuoden 1938 karttaan. Tuolloin alueelle oli tullut lisää teitä, taloja ja viljelysmaita, mikä osoittaa minkälaista elämä oli ja miten se muuttui vuosien saatossa. Nykyään Kuhmoisten keskusta on raittimainen liike-elämän keskittymä myöhemmin rakentuneen valtatie 24:n itäpuolella.

Maisemaselvitysalue karttaotteessa Ala-Karkjärveen. Karttaan on piirretty kalliomaat, niityt, peltoalat, rakennuksia ja tiet. Kuhmoisten sahan alue on vielä rakentamaton metsää.

Pitäjänkartasto. 2143 09+08 la Pitäjänkartta, ajallinen kattavuus (1749-1917), pääasiallinen ajan kattavuus 1840-1917. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). la.* Pitäjänkartasto. 2143 09+08 la.* -/- -. Kuhmoinen .

KARTTAOTTEET VUOSILTA 1926-1966

Maanmittauslaitoksen vanhojen painettujen karttojen avulla kartoitettiin muutoksia Kuhmoisten maisemahistoriassa. Maiseman muutoksiin on vaikuttanut muun muassa elinkeino (esimerkiksi. Sahan rakentuminen) sekä rakennetun ympäristön muodostuminen.

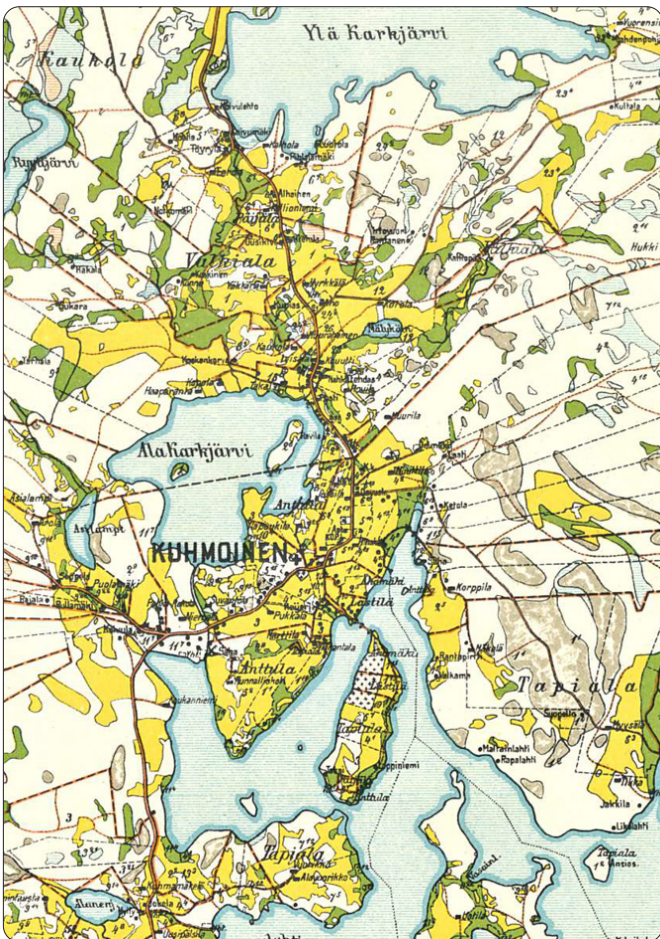
Maanmittaushallituksella vuonna 1926 laadittu kartta oli vertailukohteena myöhemmin laadittuihin karttoihin. Kartoilta erottuu erityisesti niittyalueiden kaventuminen ja peltoalojen lisääntyminen. Rakennettu ympäristö ja tiet erottuvat kartalta selkeinä merkintöinä.

Vuoden 1926 kartalla korkeuserot erottuvat kalliomaan merkinnöillä. Vuosien 1965- ja 1966 kartoilla on esitetty korkeuskäyrät kalliomaan sijaan. Kartoilta Ylä-Karkjärvestä ja Ala-Karkjärvestä on käytetty nimiä Yläinen Karkjärvi ja Alainen Karkjärvi. Sotien jälkeen maatalouden osuus

väheni merkittävästi, kun yhä useammat ihmiset muuttivat kaupunkeihin ja siirtyivät teollisuuden ja palveluiden pariin.

1920-luvulla Liikenneolot Kuhmoisten rantakylillä ovat olleet varsin hyvät höyryliikenteen ansiosta. Asuinrakennukset ovat sijoittuneet teiden, peltomaiden ja rantojen läheisyyteen.

Merkittävä muutos taajamarakenteen maisemassa on 1950-luvulta uudistettu nelostie, kuten 1965- ja 1966-luvun karttaotteista voidaan todeta. Tämä valtatie on parantanut yhteyksiä merkittävästi, helpottaen matkustamista ja kuljetuksia Jyväskylään ja Lahteen. Nelostien kehitys on ollut keskeinen tekijä alueen taloudellisessa ja sosiaalisessa kehityksessä.

Karttaote vas. vuodelta 1926. Pelto-(kelt.) ja niittyalueet (vih.) erottuvat selkeästi. Niitty- ja peltoalueita on ollut runsaasti. Keskustan alueella maiseman on ollut avonainen.

Karttaote oik. yläkulma vuodelta 1965. Niittyalueet ja peltoalat ovat vähentyneet. Toisaalta esimerkiksi Ala-Karkjärven länsipuolella on merkitty niittyä (punainen pistemerkintä), jota ei taas vuoden -26 kartassa ole merkittynä.

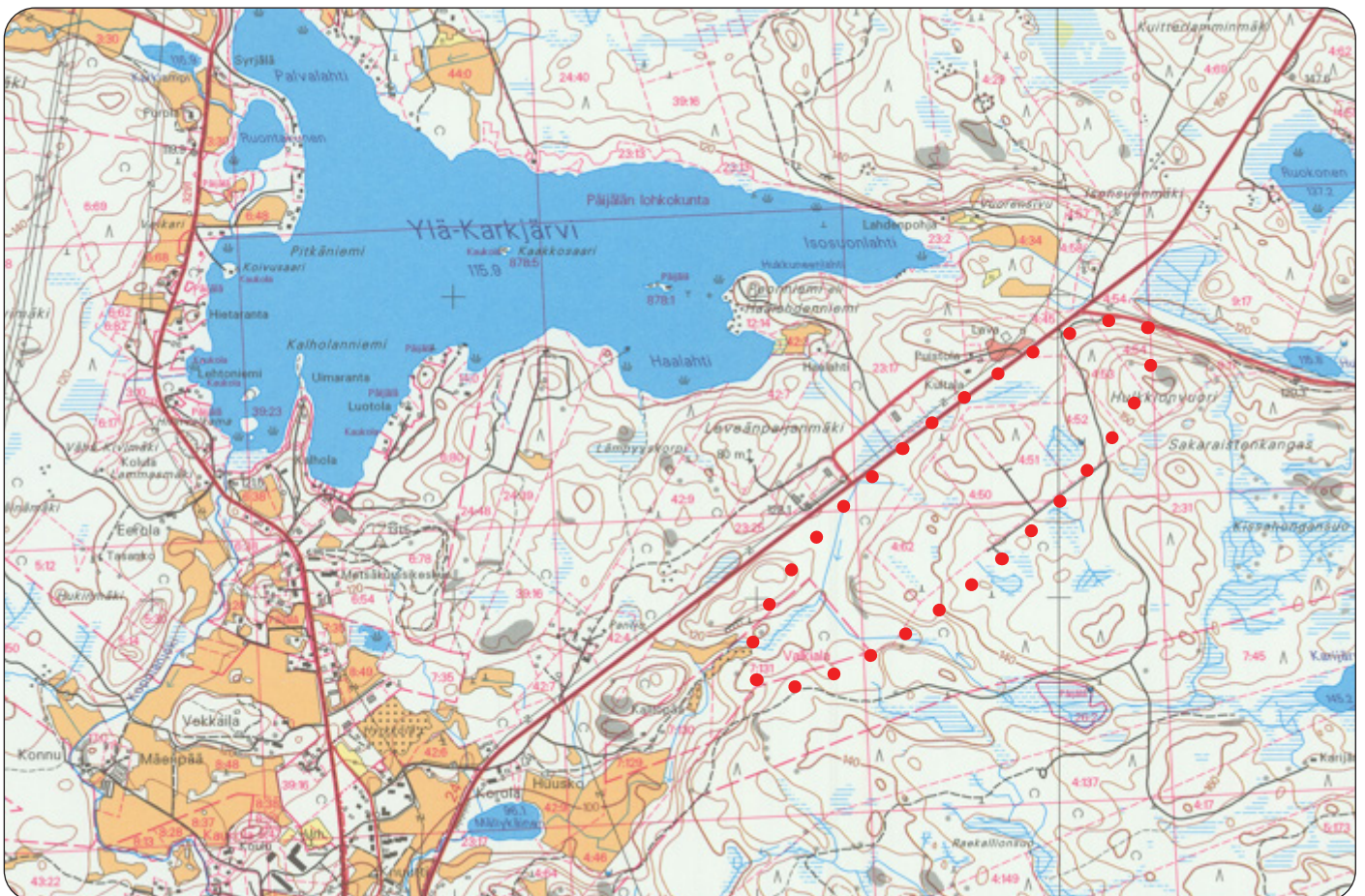
Karttaote oik. alakulma vuodelta 1966. Huomionarvoista karttoja vertailtaessa on niittyalueiden (pisteviiva ja heittomerkki) häviäminen Ylä-Karkjärven rannoilta ja peltosten tieltä. (Maanmittauslaitos. Vanhat kartat.)

VANHAT KARTAT 1986-1996

Karttaotteet vas. vuodelta 1986, oik. vuodelta 1996.

Karttojen välillä merkittävimmät muutokset ovat 1985 Päijänteen rantaan rakentunut teollisuusympäristö ja sahan rakentuminen, keskustan alueen viljelyalojen väistyminen täydennysrakentamisen tieltä sekä Niemistön ja Rekolan alueen asuinrakentamisen lisääntyminen. Rekolassa nykyisen Lammasmäentien paikalla on ollut vielä vuonna 1986 leirikeskus.

Ylä-Karkjärvi vuodelta 1996. Valkialan ja Hukkionvuoren väliltä peltoalat ovat hävinneet 1965 vuoden karttaan verrattuna.

Karttaotteesta on havaittavat maisemakuvan muutokset painottuvat viljelyalojen vähenemiseen ja rakennusten lisääntymiseen.

MapAnt maastokartalle (aineisto pääosin vuodelta 2016) lisätty liikenneverkoston, rakennusten ja paikannimien peruskarttarasterit. (Paikkatietoikkuna. haettu 20.11.2024.)

YHTEENVETO MAISEMAKUVAN KEHITYKSEEN VAIKUTTANEESTA HISTORIASTA

Kuhmoisten alueella ihmisiä on kulkenut tuhansien vuosien ajan, todisteina tästä ovat kunnan alueelta löytyvät muinaisjäännökset ja kalliomaalaukset. Maisemaselvitysalueelta esimerkiksi Papinsaaresta on tehty keskiaikaisia löytöjä.

1700- luvun peltoviljelyn vaikeudet johtivat siihen, että peltojen annettiin nurmettua ja kaskeamisesta tuli pääelinkeino. Vuosisadan ihmisten elämää vaikeutti sota ja rutto. Viljelyyn soveltuvat Savikot sijaitsivat pirstaleisesti alavilla laaksoilla kumpujen välissä. 1784–1785 rakennettiin Kuhmoisten kirkko, joka oli 1700- luvun merkittävimpien kirkonrakentajien Matti Åkerblomin tuotantoa.

1800-luvulla Kuhmoisten keskustan alue oli enimmäkseen viljelysmaata, jossa sijaitsivat Hinskan, Jussilan, Katajamäki-Nuuttilan ja Muurilan pellot ja tilakeskukset. 1800- luvun niin sanottu ”Pölkkyhuomaus” (Jyväskylän sanomalehti) nosti metsien arvoa ja tukkikauppa vilkastui Keski-Suomessa.

Maakaupan vapauduttua vuonna 1859 alueelle alkoi syntyä liiketoimintaa ja vuoden 1879 laki elinkeinovapaudesta lisäsi kaupankäyntiä entisestään.

Ihmiset selvisivät nälkävuosista ja sodista. Puunjalostusteollisuus sivuutti pääelinkeinona ollutta kaskeamiskulttuuria ja viljavia maita etsittiin peltoviljelyyn.

1900- luvulla puunjalostusteollisuus vaikutti monien rakennettujen ympäristöjen syntymiseen. Kuhmoisten keskustaan perustettiin erikoiskauppoja ja pankkitoiminta käynnistyi. Kuhmoisissa vuonna 1912 vanhan sahan ympärille perustettiin teollisuusympäristö, joka on säilynyt ulkoasussaan. Mahdollisuuksia uudisraivaukseen ei ollut, eikä yhtenäisiä savikoita ollut tai ne olivat hajallaan järvien ja kallioiden väleissä. Tilaton väki sai elantonsa metsätyöstä, tukinajosta sekä uitosta. Ihmiset asuivat metsäkämpillä ja uittokämpillä.

Keskustan alue alkoi muuttua elinkeinorakenteen muutosten myötä maaseutumaisesta kaupunkimaiseksi. Muutos oli merkittävää etenkin 1950-luvulta lähtien, kun uusia liike- ja asuinrakennuksia rakennettiin. 1960- luvulla rakennettiin myös kerrostaloja.

Ennen vuotta 1997 toteutettua Suomen läänijärjestelmän uudelleenjärjestelyä Kuhmoinen kuului Päijät-Hämeen maakuntaan, mutta se siirtyi Hämeen läänistä Keski-Suomen lääniin jo vuonna 1974. Kuhmoinen liitettiin Pirkanmaan maakuntaan vuonna 2021.

4. Maiseman arvot ja ominaisuudet

HÄMEEN VILJELY- JA JÄRVIMAA

Kuhmoinen sijaitsee Pirkanmaan maakunnan pohjoisosissa, Päijänteen länsirannalla. Kuhmoinen kuuluu Hämeen viljely- ja järvimaa maisemamaakuntaan ja edelleen Päijänteen vuorimaat ja lahdemat maisema osa-alueeseen. Luonnonpiireiltään maiseman osa-alueelle tyypillistä on suuri vesistö, jylhät rinnemetsät, kapeat lahdemat, muinaisjäänneket, hämäläisvaikutteet, viljelykset ja kylät lahtien pukamissa, rantaniityt, perinnebiotoopit, monipuoliset ja vauraat rakennusperinnöt, kesähuvilat, kesäasutus ja vesiliikenne.

Maisemakuvaa hallitsevat korkeuserot jyrkkiipiirteisessä maastossa sekä metsäisyys. Päijänteellä on pienilmasto leudontava vaikutus ja paikoin kasvutekijöille optimaalinen maaperä takaavat kuusille ja männyille hyvän metsän kasvun. Reheviä Päijänteen rantalehtoja tavataan myös Kuhmoisissa. Metsämaat ovat kuitenkin yleisesti ottaen melko karuja.

Kuhmoinen kuuluu Keski- ja Itä-Suomen karuun ja suhteellisen vähän viljeltyyn alueeseen. Tähän on vaikuttanut se, että viljavat savikot sijaitsevat laaksoissa ja pirstaleisesti selänteiden ja järvien välissä.

Kuhmoisista on inventoitu vanhoja perinnemaisemia Keskustan osayleiskaava-alueen luontoselvityksen yhteydessä. Peltoaloja on väistynyt ajansaatossa kuntakeskittymän, liike-elämän ja palveluiden keskittymien tieltä.

Kuhmoisten kirkolta on nähtävissä maaston kumpuileva muoto.

Näkymä Sahan lahdelta kohti Papinsaarta. Kauempana siintää vastarannan puuston latvuksen eheä linja. Kuvan oikealla puolella oleva lautarakenteinen ja harjakattainen venevaja edustaa perinteistä ja vanhaa rakennuskantaa.

KUHMOISTEN SELVITYSALUEEN MAISEMA-ARVOT

Kuhmoisten maisema-alueen maisemassa vanhan rakennusperinnön säilyttäminen, maastonmuodot sekä kasvillisuus ja kulttuurimaisemat muodostavat mielenkiintoisen kokonaisuuden. Pellot ja rakennukset itsessään ovat merkittävä osa maiseman ilmettä ja kertovat paikallisen historian kulusta ja vaikutuksesta maisemakuvaan.

Nelostietä pitkin ajaessa kohti Kuhmoisia ja maisemaselvitysalueen läpi, maisemat vaihtelevat sulkeutuneista metsistä avariin viljelymaisemiin. Korkealle kohoava kirkko on alueen selkeästi tunnistettava maamerkki. Ihmisellä on ollut selkeä vaikutus maiseman nykyiseen ilmeeseen.

Keskusta-alueella ja Ala-Karkjärven pohjoispuolella on selkeämmin avonaisia maisemia, joista on kauaskantoisia näkymiä kohti kumpuilevaa maisemaan. Esimerkiksi Kirkonmäeltä avautuu näkymiä pitkälle kohti Mustanportinmäkeä.

Päijänne on merkittävä osa Kuhmoisten maisemaa. Vaikuttavat maisemat avautuvat loivilta rannoilta, joista on näkymät vastarannoille. Muun muassa Papinsaareen on kaunis näkymä Päijänteentieltä. Toisaalta Papinsaari estää kauaskantoiset järvinäkymät Päijänteelle. Kokonniemestä avautuvat näkymät kohti Papinsaarta, Koukanniemeä ja Vorikaniemen eli Kuhmaniemen vastarannalle.

Horniin päin mentäessä Mustanportinmäen läheltä, kuljetaan läpi sulkeutuneen metsävyöhykkeen, jonka maastonmuodot kumpuilevat ja nousevat korkealle. Tienpientareilta on havaittavissa selvitysalueelle tyypillinen maapinnan lohkareisuus. Metsien reunoilta siivilöityy harvoin kauaskantoisia näkymiä. Hornin ja Mäkimaan alueella avautuvat perinteiset viljelymaisemat.

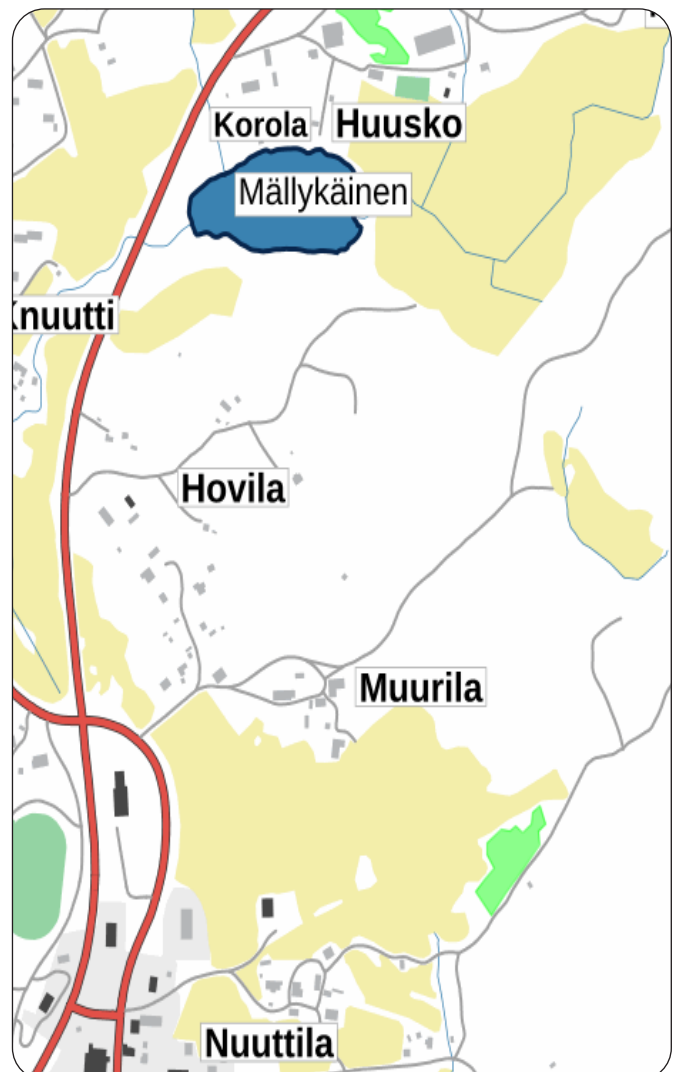
Tarhalan suunnalle päin kuljettaessa avautuu useita maisemahaittoja, kuten hakkuuaukkoja ja voimalinjan aukea. Asilammen länsireuna on sulkeutunutta metsävyöhykettä ja yksityistä asuinalueita.

Kuhmoisissa maiseman solmukohdat korostuvat siellä, missä luonto ja asutus kohtaavat. Muutosvyöhykkeet näkyvät erityisen selvästi teollisuusalueen reunoilla ja kirkonkylän läheisyydessä sekä alueen tärkeiden siltojen ja sisääntuloväylien yhteydessä.

MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT PERINNE-MAISEMAT

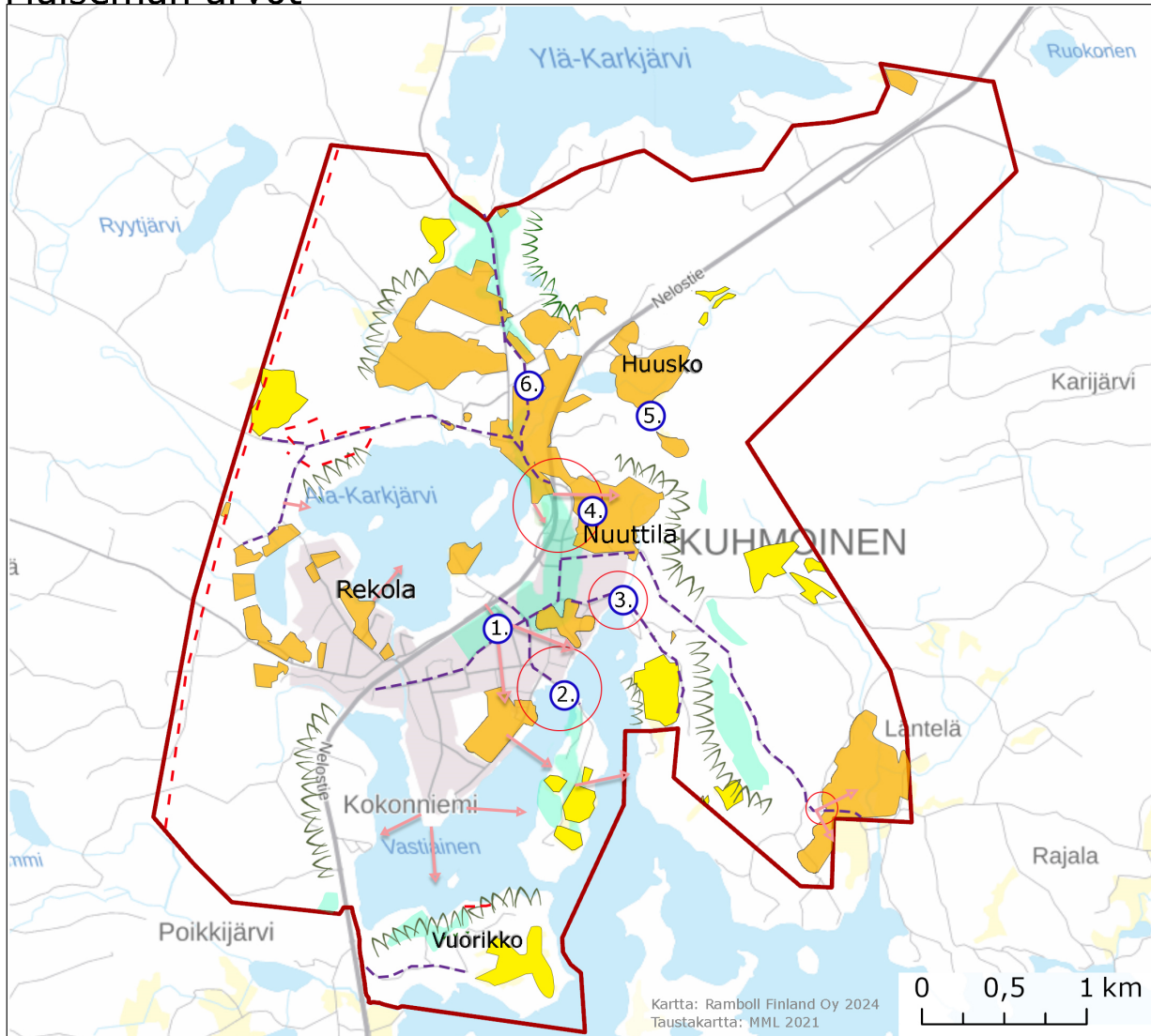
Maisema-alueen maakunnallisesti arvokkaihin perinnemaisemiin lukeutuvat Nuuttilan avoin hakamaa on arvokas laidunalue, joka on säilynyt laidunnuksen ansiosta monimuotoisena ja rikkaana elinympäristönä. Alueella on laidunnettu jo yli 200 vuoden ajan, mikä on muokannut sen selkeän hakarakenteen, monilajisen niityn ja monipuolisen eliölajiston. Kasvillisuus vaihtelee kedosta ruohoiseen niittyyn, ja alueella on sekä vanhoja että nuoria puita, mikä lisää sen arvoa. Laidunalueella viihtyvät monet huomionarvoiset kasvi- ja hyönteislajit, kuten häränsilmä, nurmitatar ja ketoneilikka. Nykyisin laidunta käyttävät muutama hieho ja hevonen. Tämä pitkäaikainen laidunnus on muokannut maisemaa ja ylläpitänyt sen monimuotoisuutta.

Huuskon hakamaat sijaitsevat 24-tien varrella. Laidunmäki on kivinen katajikko, jossa kasvaa yksittäisiä järeitä puita. Hevoset ovat laiduntaneet näillä alueilla, joilla vallitsee osin edustavaksi kuvailtu niittylajisto, jonka joukossa viihtyvät useat harvinaistuneet kasvilajit. (Jussi Jäppinen, 2006)

Nuuttilan ja Huuskon hakamaat ovat maakunnallisesti arvokkaita perinnemaisemia. Selkokartalla on esitetty niityt vihreällä.

Maiseman arvot

Merkinnät

- Selvitysalueen raja
- Maisemassa tärkeä pelto- tai niittyalue
- Lähimaisemassa tärkeä peltoalue
- Historialliset, säilyneet tielinjaukset
- Maisemassa erottuva maaston muoto, harju tai rinne.
- ~~~~~ Taustametsä
- Tärkeä näkymä
- Maisemahaitta, pysyvä tai väliaikainen
- Maiseman hierarkkinen piste
 1. Kirkonmäki
 2. Venetalaat ja Papinsaari
 3. Satama ja vanha saha
 4. Työväentalo ja maakunnallisesti arvokkaat perinnemaisemat (Nuuttilan hakamaa ja arvokas laidunalue)
 5. Maakunnallisesti arvokkaat perinnemaisemat, Huuskon hakamaat
 6. Päijälänraitti
- Solmukohta

Kuhmoisten nykyistä rakennuskantaa Kirkonmäeltä kuvattuna. Kuvassa erottuu maaston polveilevat muodot. Rakennukset ovat sijoittuneet maastossa loiville rinteille.

Maisemahaittoja ympäristöön aiheuttavat avoimet hakkuualueet sekä voimalinjan aukea peltomaisemassa.

Avara peltomaisema Muurilaan.

Hornin viljelymaisema rajautuu selkeäpiirteisesti metsän rajaan.

Irtonaisia kivenlohkareita näkyi selvitysalueella teiden varsilla ja metsissä.

Papinsaaren kulttuurimaisema kuvattuna idän suuntaan.

Päijänteentielle vaikuttava näkymälinja kohti Papinsaarta.

Harjun korkeusero on havaittavissa erityisesti Kuhmoisten urheilukentältä.

Ansilahdentien sulkeutuneet näkymät metsiin.

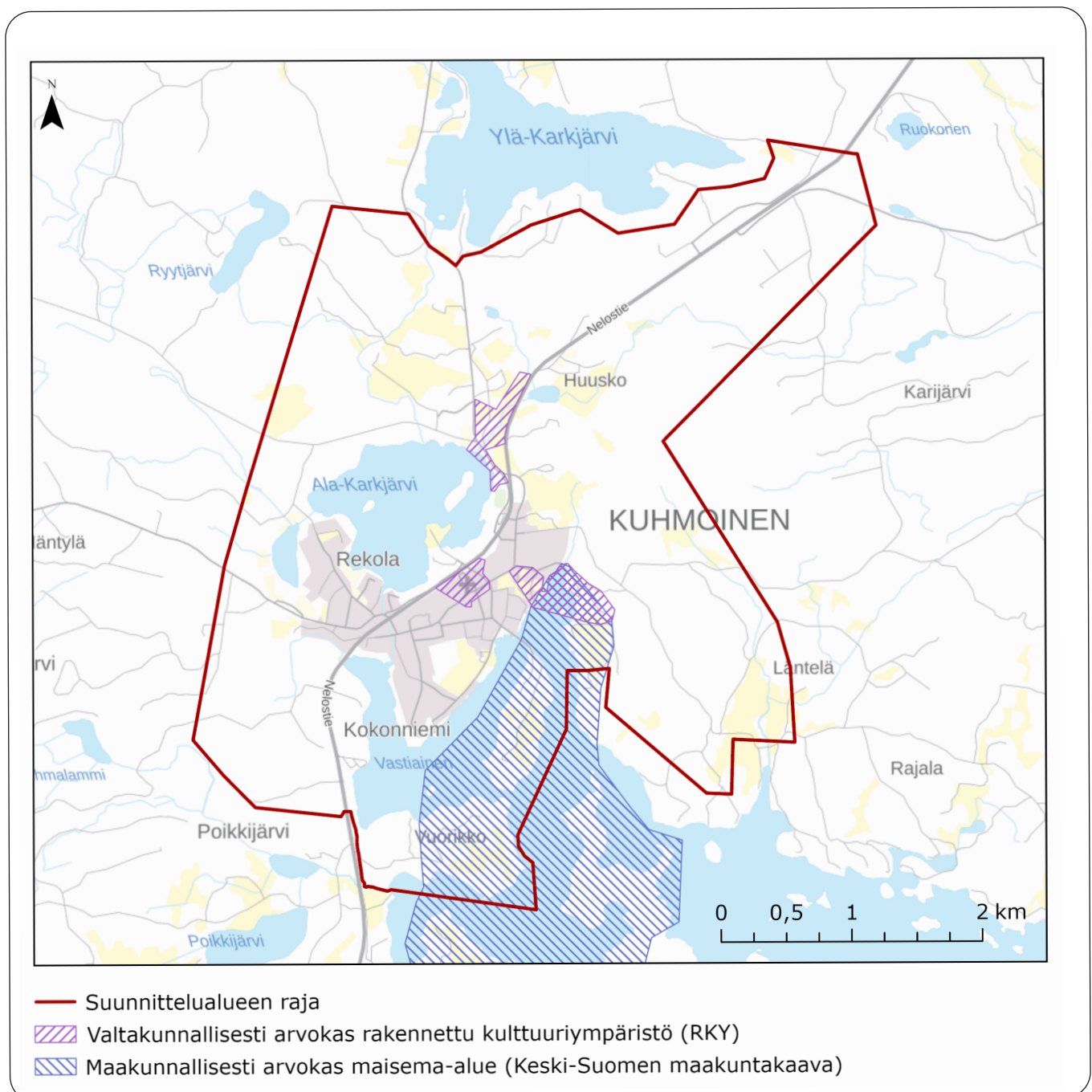
Ansilahdentien kauaskantoinen näkymä harvapuustoiselta alueelta.

5. Rakennettu ympäristö

RAKENNUSKANTA

Selvitysalueella sijaitsee vanhoja tiloja, joista monessa harjoitetaan edelleen maanviljelyä. Uudempia asuintaloja ja vapaa-ajan asuntoja on rakennettu metsiin ja rannoille. Asuinpaikat on perinteisesti valittu tarkkaan pienilmaston ja maaperän perusteella. Rakennukset on rakennettu maaston muotoja myötäillen ja laaksojen reunoille.

Kirkonkylän alueella on säilynyt runsaasti eri aikakausien rakennusperintöä, ja alueella sijaitsee useita valtakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä (RKY), maakunnallisesti arvokkaita rakennettuja ympäristöjä ja maakunnallisesti arvokkaita perinnemaisemia. Kuhmoisten keskustan osayleiskaava-alueita koskien on laadittu vuonna 2022 rakennusinventointi. Kuhmoinen on matkailun ja virkistys- sekä kulttuuriympäristön vetovoima-alueita.

Kartalla on esitetty Valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY) ja maakunnallisesti arvokas maisema-alue.

VALTAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄT RAKANNETUT KULTTUURIYMPÄRISTÖT (RKY)

Kuhmoisten kirkonmäki ja sen historialliset rakennukset muodostavat arkkitehtuuriltaan merkittävän kirkkomiljöön, jossa 1700-luvun lopulla rakennettu Matti Åkerblomin suunnittelema kirkko toimii keskeisenä maamerkinä. Kirkon ainutlaatuinen ristikirkon muoto sekä ympäröivät kirkolliset rakennukset, kuten kellotapuli, porttihuone ja lainamakasiini, kertovat alueen pitkästä historiaan ja sen säilyneestä kulttuuriperinnöstä.

Päijälän perinteinen raittikylä puolestaan ilmentää tiivistä ja alkuperäistä yhteisökylän rakennetta, jossa 1800-luvulta peräisin olevat rakennukset todistavat alueen pitkäaikaisesta viljelijä- ja käsityöläisperinteestä.

Päijänteen rannalle 1912–1985 muotoutunut teollisuusympäristö on säilynyt eheänä kokonaisuutena uudistumisesta huolimatta. Kuhmoisten saha on teollisuushistoriallinen kokonaisuus, joka kertoo paikkakunnan menneisyydestä sahateollisuuden keskuksena. Tulipaloissakin säilynyt saharakennuskanta, saha-alueen koneistukset ja voima-asema ovat arvokkaita teollisuusperintöjä. Maamerkiksi tuunnistettava saha valmistui 1949. Vaikka aluetta onkin uudistettu, säilynyt rakennuskanta ja historiallinen asuinympäristö muodostavat maisemallisesti hallitsevan ja eheän kokonaisuuden lahden rannassa.

PAPINSAAREN VENETALAAT

Papinsaaren venetalaat ovat merkittävä osa alueen kulttuurimaisemaa ja historiallista perintöä. Nämä harvinaistuneet, vesiliikenteeseen liittyvät satamien rakennukset tarjoavat näkymän menneeseen aikaan, jolloin vesiliikenne oli keskeinen osa paikallista elämää ja taloutta. Lautarakenteiset ja harjakattoiset venevajat ovat perinteisiä ja edustavat vanhaa rakennustapaa, joka on säilynyt vain muutamissa paikoissa Keski-Suomessa.

Maisemassa näkyvät venerakennukset toimivat muistutuksena alueen vesiliikenteen historiasta ja sen vaikutuksesta paikalliseen yhteisöön.

Venetalaat eivät kuulu valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen piiriin, vaikka ne ovat vaikuttava osa alueen historiaa ja maisemakuvaa Papinsaaresta luoteeseen kuvattuna.

100-vuotias Jugend-talo sijaitsee Kuhmoisten liikekeskustan alueella.

Muurilan rakennuksia maalaismaisemassa.

Kuhmoisten työväentalo on merkittävä näky maisemassa.

Kuhmoisten Saha rakennuksineen ovat vuosikymmenten ajan hallinneet sataman maisemaa

Papinsaaren sillan ympäristö on historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävä kokonaisuus.

Raittikylä vanhan nelostien varrella muodostuu kauppiaiden, käsityöläisten ja maanviljelijöiden pihapiireistä.

Kokonniemen uimaranta. Vesistöt tarjoavat mahdollisuuksia virkistytymiseen.

Latvuksen eheä siluetti ja Vastiaisen järvimaisema kuvattuna Kokonniemen laiturilta kohti etelää.

MAISEMALLISET MAANKÄYTTÖSUOSITUKSET

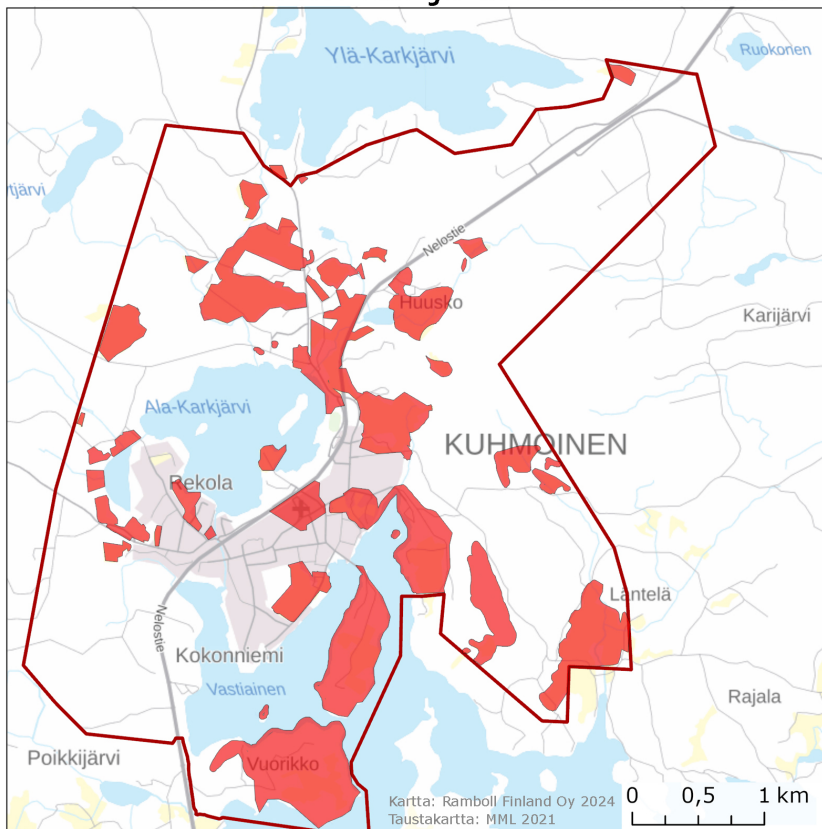
Kuhmoisten keskustan osayleiskaavassa sekä maankäytön jatko suunnittelussa ja -ohjauksessa suositellaan huomioitavaksi tässä maisemaselvityksessä esiin nostettuja maisemallisia arvoja, ominaispiirteitä ja suosituksia. Rakentamisessa tulee pyrkiä suosimaan alueen maisemalle ja rakennetulle ympäristölle ominaisia ja soveltuvia sijoittamis- ja rakentamistapoja.

Selvitysalueelle tyypilliset vaihtelevat ja mäkiset maastonmuodot asettavat reunaehdoja rakentamisen ja mm. liikenneverkon sovittamisessa maisemaan. Rakentaminen ja maankäytön muutokset tulee pyrkiä sovittamaan luonnollisia pinnanmuotoja mukaillen sekä merkittäviä maaleikkauksia ja -täyttöjä välttämällä. Moreeniselänteet ovat perinteisesti rakennettavuuden puolesta otollisimpia paikkoja, mutta selänteiden ja mäkien lakialueet ja jyrkänteet tulee pyrkiä säilyttämään rakentamattomina, jotta metsälinjojen latvusten eheät siluetit säilyisivät kaukomaisemassa. Alueet tulee huomioida myös metsänhoidollisissa toimenpiteissä. Maisemallisesti luontevimmat paikat rakentamiselle sijoittuvat olemassa olevan yhdyskuntarakenteen yhteyteen sekä laaksojen ja selänteiden vaihtumisvyöhykkeille eli alavien peltojen ja jyrkempien rinteiden väliin. Perinteinen kylämäinen ja pienpiirteinen rakentaminen soveltuu maisemallisesti hyvin vaihtumisvyöhykkeille, olemassa olevien teiden yhteyteen.

Ranta-, pelto ja niittyalueet ovat alueen maaseutumaiseman peruspiirteitä ja usein myös biodiversiteetin kannalta merkittäviä alueita, jotka tulisi pääpiirteissään pyrkiä säilyttämään rakentamattomina alueina. Jatko suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös vesitalouden muutosten potentiaaliset vaikutukset ekosysteemeihin, vedenkiertoon ja paikalliseen biodiversiteettiin. Rantojen umpeenkasvua ja rehevöitymistä voidaan hoitaa perinteisesti siten, että maisemat säilyvät avoimina.

Rakentamisessa tulee pyrkiä välttämään laajamittakaavaisia sarjatuotantoja, joilla voi olla ristiriitainen vaikutus paikallisen maiseman ominaispiirteiden kanssa. Kortteli- ja tonttitalalla rakennusten sijoittelussa suositellaan ottamaan viitteitä alueen vanhoista ja perinteisistä pihapiireistä. Arkkitehtonisessa ja rakennustavallisessa suunnittelussa tulee huomioida alueen historialliset ja luonnonympäristöt sekä olemassa olevan rakennuskannan erityispiirteet. Jatkossa on tärkeää pystyä arvioimaan, miten nykyaikainen rakentaminen sovitetaan onnistuneesti ympäröivään, monin paikoin herkkään maisemaan niin kaupunkikuvan, mittakaavan, materiaalien kuin myös yhtenäisyyden näkökulmista. Maankäytön uudistamisen ja kehittämisen tulisikin pystyä kunnioittamaan ympäristöään, mutta samalla omalla kerrostumallaan myös täydentämään alueen maisemallisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja.

Maisemallisesti herkät ja arvokkaat alueet

Merkinnät

- Maisemaselvitysalueen raja
- Alue, jolla maisema asettaa rakentamisen laadulle ja sijoittelulle erityisiä reuna-ehdoja. (Maisemallisesti herkät alueet, arvokkaat kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet)

Karttaotteessa on esiteltyä punaisella alueita, jotka asettavat maankäytölle maiseman kannalta reunaehdoja.

Lähteet

Kirjallisuuslähteet

Kuhmoisten historia II 1917-1973 - Kuhmoisten kunta - Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä 2000

Kuhmoisten historia Seppo Suvanto – Kuhmoisten kunta ja seurakunta, Lahden kirjapaino- ja sanomalehti-osakeyhtiö – Lahti 1965

Viestejä maisemassa - Keski-suomalainen Kulttuuriympäristö - toim. Jussi Jäppinen - Minerva kustannus Oy

Päijänne, Koko tarina - toim. Arto Kantola - A Bonnier Group Company - 2023 Readme.fi

Kartta-aineistot

Pitäjänskartat 1842. Kuhmoinen 2143 09+08 ja 2144 07. Kansallisarkisto.

Pitäjänskartta: Maanmittauslaitoksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Ia.* Pitäjänskartasto. 2143 09+08 Ia.* -/- -. Kuhmoinen . Kansallisarkisto. [Viitattu 23.10.2024.]

Yleiskartta: Maanmittauslaitoksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Is. Yleiskartat. Suomen yleiskartta [Lehti Tampere-Jyväskylä-Kauhava]. (--). Tiedosto 1. Kansallisarkisto. [Viitattu 23.10.2024.]

Painetut kartat. Kuhmoinen 214309 (1965) ja Karklampi 214407 (1966). Maanmittauslaitos.

Kuhmoisten maastokartta v. 1925: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fd2015-00008529>

www-lähteet

Kulttuuriympäristö palveluikkuna: <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx> [Viitattu 23.10.2024.]

Maankamara- palvelu (GTK): <https://gtkdata.gtk.fi/maankamara/> [Viitattu 23.10.2024.]

Paikkatietoikkuna: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/> [Viitattu 23.10.2024.]

Siiri. Tampere <https://siiri.tampere.fi/public.do>